HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן כלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא [1]מחלליה מות יומת התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב [2]כל העושה (א) מלאכה יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר [3]לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר [4]ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה (א)דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל [5]בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר (ב)על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת (ג)דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר (ד)לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי (ה)דתניא רבי יוסי אומר [6]ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת

שם

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת וסיפא דזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה: **כאן מידיעת שבת הוא פורש.** רישא כי אמרו ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטא ועל כך הוא מביא קרבן הלכך שגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא: **כאן מידיעת מלאכות הוא פורש.** כי אמרי ליה שבת הוא לא פריש דהא נמי ידע וכי אמרי ליה מלאכה חשובה היא זו פריש הלכך על מנין המלאכות יביא: **כלום פריש משבת אלא משום.** דכי אודעיה שבת הוא הכיר שחטא על המלאכות וכלום פריש ממלאכה כלומר ע"י ידיעת המלאכות אלא משום שבת דכי אמרו ליה מלאכות הן הכיר שחילל שבת: **חילוק מלאכות.** שגופי מלאכות מתחלקים לחטאות ואע"פ שבהעלם אחד: **מות יומת.** מיתות הרבה: **בממון.** לאפוקי קרבנות: **מה ת"ל.** והלא כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה (ו): **דברים.** משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמטריא ל"ו הרי ל"ט: **ת"ל בחריש ובקציר תשבות.** כלומר בלאו לא תבערו הוה לן למילף מהאי אם לא שיש להשיב: **ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתים.** אם עשאן בהעלם אחד שהרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתים ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחריש לעצמה: **ועל כולן אחת.** דבחדא מלאכה כיילינהו וחד לאו. ובדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד כו' לא דיינין ליה דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט. אי נמי הוי חריש וקציר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למיכתב חד: **ת"ל לא תבערו כו'.** וחריש וקציר לדרשה אחרינא אי כר' עקיבא דדריש ליה בעלמא (ר"ה דף ט.) לענין תוספת שביעית אי כרבי ישמעאל [שם] לענין שבת מה חריש רשות אף קציר רשות ללמד על קציר העומר שדוחה שבת: **בכלל היתה.** דלא תעשה כל מלאכה: **להקיש אליה.** כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא כו': **ללאו.** שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה: **לחלק.** כדאמרן מה הבערה מיוחדת: **ועשה מאחת מהנה.** האמור לענין חטאות הוה ליה למכתב ועשה אחת ולישתוק אייתר ליה שארא מ"ס דמאחת וכל תיבת מהנה לדרשה ודרוש הכי פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת ופעמים שהוא קרוי הנה לשון רבים: **וא"ר יוסי ברבי חנינא מ"ט דרבי יוסי.** כלומר מאי דריש ביה דאכתי מ' דמהנה ומ' דמאחת למאי אתא: **אחת מאחת.** אחת הוה ליה למכתב וכתיב מאחת וכן נמי הנה ה"ל למכתב (הנה) [למדרש פעמים שהוא הנה] וכתב מהנה ודרוש אחת והנה בלא מ"ס הכי פעמים אחת שהוא הנה שבת [אחת] לבדו הוא מחלל ויש כאן חטאות הרבה דאזלי בתר מלאכות ופעמים הנה שהיא אחת מלאכות הרבה עשה ואינו חייב אלא אחת דהנך תרי גווני איכא למשמע ועשה אחת וחייב הנה ואיכא למימר נמי הכי ועשה אחת הנה (ז) עשייתו הוי אחת אע"פ שהן הנה [וחייב א'] ומ"ס יתירה [דרוש הכי] לרבות שהכותב שם משמעון דאע"ג שנתכוון לעשות תיבה גדולה הואיל ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן חייב והיינו מאחת מקצת המלאכה ולא כולה יביא חטאת:

מהנה

אם אינו ענין למזיד דהא כתיב כו'. ואם תאמר ולימא אם אינו ענין למזיד משום[א] דלאו בתרי קטלא קטלת ליה וי"ל דאי לאו קרא אחרינא[ב] דמייתי[ג] הוה מוקמינן ליה להאי קרא במזיד ומות יומת [ד]דברה תורה כלשון בני אדם אבל השתא דלא איצטריך למזיד מוקמי ליה ע"כ בשוגג[ה] ולחייב קרבן על כל א': **יכול** שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. [ו]תימה [ז]א"כ מניינא דקרא דברים הדברים אלה הדברים למה לי כיון דלא אתא לחלק[ח] ויש לומר[ט] דצריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן חשובות[י] ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו הוין [יא]מלאכות להתחייב עליהן[יב] ומיהו ממתניתין דמ' מלאכות (ח) דייק שפיר דבהעלם אחד חייב על כל אחת דלא הוה צריך למניינא כיון דמני כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק (דף צז:) משמע דהאי מניינא אתיא לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות[יג] ואי ס"ד דמחייב[יד] אתולדה במקום אב טובא ה"ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות [טו]מלאכות להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי ונראה לר"י דגרס (ט) הכא כמו במכילתא (י) דתניא התם רבי נתן אומר לא תבערו אש למה נאמר לפי שנאמר ויקהל משה שומע אני שלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחריש ובקציר וכו'[טז] והשתא[יז] אי לאו לא תבערו ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו דילפינן מיניה דחייב על כל אחת בפני עצמה אם כן[יח] מניינא אתא למימר[יט] דאל"ט דווקא הוא דחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב לא והשתא מוכח שפיר בהזורק דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב ואתי נמי שפיר להאי גירסא דקתני לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא יראה לך יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר[כ] בלאו קרא נמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: **על** חרישה וקצירה חייב שתים. וא"ת מנא ליה דחייב שתים נימא דלא מיחייב אתרוייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחריש ובקציר דמשמע תרי מילי[כא] מדלא כתב בחריש וקציר: **ועל** כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונט'[כב] משום דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט[כג] בעשה[כד] וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וביום השביעי תשבות (כ) ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג.) דלא דיינינן כשאין הכלל בלשון הפרט אבל לגבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא אשכחן בשום מקום[כה] ועוד דבמועד קטן איכא למ"ד דנין[כו] ונראה כפי' אחרון שפי' בקונט' דלא ילפינן מחריש וקציר משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד[כז] וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין סז:) [כח]אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו[כט] כו' ופריך[ל] וליהוי אוב וידעוני שני כתובים הבאין כא' ואם תאמר והיכי יליף מלא תבערו כל שכן[לא] דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע[לב] וכ"ת דחריש וקציר אתא לכדדרשינן בריש מו"ק (ד' ד.) מה חריש רשות[לג] כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי ואומר ר"י דלא הוו[לד] ג' כתובים[לה] מדלא כתבינהו או כולהו בלאו או כולהו בעשה[לו] ולהכי ילפינן מהבערה ומהשתא אייתר ליה חריש וקציר לכדדרשינן במו"ק[לז]: **הבערה** ללאו יצאת. וא"ת[לח] (ל) והא איצטריך למיכתב לא תבערו משום סיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם דדרשינן מינה ביבמות (דף ו:) ובסנהדרין (דף לה:) דאין רציחה דוחה שבת[לט] וי"ל[מ] דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי[מא] ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר[מב] כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו[מג]: **מאי** טעמא דר' יוסי. פי' בקונט' כלומר דאכתי מ"ס דמאחת ומהנה למה לי ולשון מאי טעמא אינו משמע כן ונראה לר"י דה"פ מ"ט דר' יוסי הא איצטריך קרא לשם משמעון ולאבות ולתולדות ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת ומפרש[מד] דמאחת שם משמעון מהנה לאבות ותולדות ומ"מ מדסמכינהו להדדי דרשינן אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת[מה]:

שם

מסורת הש"ס

א) לקמן צז: וש"נ, ב) מכילתא פרשת ויקהל, ג) יבמות ו: לג: סנהדרין לה: ודף סב. [כריתות כ:], ד) [פסחים ה:], ה) לקמן קג: סנהדרין סב. [כריתות ג.], ו) [שמות כב], ז) עשייתו הנה ומ"ס יתירה לרבות כ"ה גי' רש"ל ואל"ל אלא רש"י בא לפרש לשון הפסוק ועשה אחת הנה ומפ' כמ"ש רש"י לפנינו ועיין לקמן קג: משמע גם כן כמ"ש לפנינו, ח) [לקמן עג.], ט) [בדפו"ר דגר' ונל"ל דגרסינן], י) [סוף פרשת ויקהל], כ) [שמות לד כא], ל) [הך קושיא מצי קאי גם למ"ד הבערה לחלק יצאת ועי' תוס' יבמות ו: ד"ה טעמא וכו' ובסנהדרין לה: ד"ה מושבות וכו' מבואר דבריהם היטב. וע"ע תוס' לעיל כ. ד"ה למשרי ותוספות לקמן קו. ד"ה מה לי ותוס' מנחות נה: ד"ה אם כן],

◆

מוסף רש"י

הבערה ללאו יצאת. שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה, חזר והוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה, לומר לך שאינה במיתת ב"ד כשאר מלאכות אלא בלאו זה **לבדו** (פסחים ה: וכעי"ז יבמות ו: וסנהדרין לה: ושם סב.). **לחלק יצאת.** שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת, דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת, לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה מה היא מיוחדת וחייבין עליה לעצמה (פסחים שם וכעי"ז סנהדרין שם ושם) **או:** שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכן יצאת הבערה מן הכלל לחלק, מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה וגו' (יבמות שם). **ועשה מאחת מהנה.** הוה ליה למכתב ועשה אחת מהנה, אי נמי ועשה מהנה, אי נמי ועשה אחת ולישתוק, מדכתבינהו הכי ש"מ למדרש כל חד וחד לחודיה לחייבו על אחת ועל מאחת, כלומר מקצת העבירה, על הנה ועל מהנה, כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות, ולמידרשינהו נמי כי הדדי הכי מדסמכי להדדי (סנהדרין סב.). **אחת שהיא הנה.** כלומר פעמים שהוא חייב על מצוה אחת חטאות הרבה, **והנה שהיא אחת.** פעמים שאינו חייב אלא אחת על מצות הרבה, והכי משמע, מאחת מחייב הנה, מהנה מחייב אחת, מדכתיב מ' יתירה (שם) ולתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו, ועשה עבירה אחת והיא לו הנה, חייב חטאות הרבה, אי נמי ועשה אחת, עשייתו חשובה לו כאחת ואע"פ שהנה היו, משמע שהרבה עבירות עשה, והיינו הנה שהיא אחת, הלכך תרוייהו דריש ביה, פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן, כדמפרש לקמיה (לקמן קג:). **אחת שמעון מאחת שם משמעון.** אחת כשעשה עבירה שלימה, שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו כולו, מאחת על מקצתו נמי מחייב, כגון שנתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אלא שתי אותיות חייב, ולהכי נקט שמעון משום דשתי אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר, כגון שם בן נח, והוא הדין גד מגדיאל, דן מדניאל, אבל נתכוין לכתוב שם אחר, כגון נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות, לא מחייב שאין כאן מלאכה בשום מקום (סנהדרין סב.).

◆

רבינו חננאל

ואקשינן מאי שנא בהיודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת, וביודע שהיא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופריק רב חסדא כאן מידיעת שבתות הוא פורש כו', פי' היודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת הוא, כיון שאמרו לו היום שבת היא, מיד פורש, נמצאת שגגתו על השבת, לפיכך אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת. אבל היודע שהיא שבת ושגג ועשה מלאכות הרבה, וכיון שאומרים לו הלא מלאכה היא זו מיד פורש, נמצאת שגגתו על המלאכות, לפיכך חייב על כל מלאכה ומלאכה. ודחה רב נחמן ואמר כלום פורש מן השבת אלא משום מלאכות כו'. אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי, אשגגה, [illegible] בידו שגגה אחת והיא שגגת שבת, לפיכך אינו חייב אלא חטאת אחת. [illegible] בגימטריא ל"ו, ועוד מדהוה לו למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו, ודברים תרי הרי ל"ח, והוסיף ה' בהדברים ללמדנו ממנו עוד אחת, הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי מדכתיב ועשה מאחת מהנה, דריש ועשה מאחת, פעמים שהוא חייב אחת על כולן וזהו היודע עיקר שבת מהנה, פעמים שחייב על כל אחת ואחת.

תורה אור השלם

1 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד

2 שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיְיָ כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת: שמות לה ב

3 לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: שמות לה ג

4 וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשֹׂת אֹתָם: שמות לה א

5 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: שמות לד כא

6 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל העושה בו מלאכה:

◆

מוסף תוספות

א. דאי במזיד מאי מות יומת. פי' הר"ן. ב. דכל העושה בו מלאכה יומת. תוס' הרא"ש. ג. לא הוה מפקינן קרא ממשמעותיה ומוקמינן ליה בשוגג [אלא]. תוס' הרא"ש. ד. איכא למימר. פי' הר"ן. ה. ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם כיון דאפשר למידרשיה. תוס' הרא"ש. ו. כך גירסת רש"י ז"ל. ריטב"א. ז. היאך אפשר לומר כן דאדרבה. ריטב"א. ח. [ו]מדכתב מנינא היינו ללמד שהוא חייב ל"ט חטאות. ריטב"א. דהכי פריכנא לעיל (סט.) אמתניתין ומשני דתנא מנינא לחלק. תוס' הרא"ש. ט. דלא דמי וכו' [ד]הכא איכא למימר. תוס' הרא"ש. י. והוה אמינא דלא מקרו אב. תוס' הרא"ש. [ועי' שבת של מין]. יא. אבות. תוס' הרא"ש. יב. שצריך למנותם להשלים המנין. תוס' הרא"ש. יג. ולאשמועינן כמה חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד. תוס' הרא"ש. יד. רבי. תוס' הרא"ש. טו. אבות. תוס' הרא"ש. טז. וכיון שיצאו חריש וקציר מן הכלל לחייב עליהם בפני עצמן ה"ה על כולם אם עשה אחת בפני עצמו חייב, וכן נמי אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת כמו בחריש ובקציר כיון דכתיבי בקרא בפני עצמן אם עשאן אם אחרים חייב עליהן בפני עצמן. תוס' הרא"ש. יז. ניחא לקמן דמוכח מינה לרבי דלא מחייב אתולדה במקום אב דמעיקרא. תוס' הרא"ש. יח. על כרחין. תוס' הרא"ש. יט. לחלוק חטאות. תוס' הרא"ש. כ. ויקהל וכו' שומע אני וכו' אינו חייב אלא אחת, דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה הכי, וזה אינו [דהא]. תוס' הרא"ש. כא. בחריש תשבות ובקציר תשבות. ריטב"א. כב. בלשון אחד דשאני הכא. ריטב"א. כג. היוצא מן הכלל הוא. ריטב"א. כד. בחריש ובקציר תשבות. ריטב"א. כה. [ו]מה לי שיצא בלאו כענין כלל או שיצא בעשה. ריטב"א. כו. ואמאי לא אותביה מהא ברייתא. ריטב"א. כז. וקסבר האי תנא דאין מלמדים. ריטב"א. כח. גבי. תוס' הרא"ש. כט. ולמה יצאו. תוס' הרא"ש. ל. התם. תוס' הרא"ש. לא. דתקשי לן. תוס' הרא"ש. לב. [ו]נימא הבערה נמי ללמד על עצמה בלבד יצאתה. תוס' הרא"ש. לג. אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה. תוס' הרא"ש. לד. בכי האי גוונא. תוס' הרא"ש. לה. הבאים כאחד. תוס' הרא"ש. לו. [illegible] ריטב"א.